

Makale

06 Eylül 2011 Salı, 17:37 tarihinde [Prof. Dr. Kazım Mirşan](#) tarafından eklendi

DR. NAZIM BERATLI

Adu: Düşman

Acışmak: Kıbrıslı Türk köylüsü, kaşınmaz, “acışır”.

Ağı: Zehir.

Ahdetmek: And içmek anlamında kullanılır. “Ahdını almak” ise intikam almak anlamındadır.

Âkıbet: Kıbrıs'ta bu sözcük, Türkiye'de olduğu gibi kader anlamında değil, Karacaoğlan'ın aşağıdaki şiirinde olduğu gibi, “sonunda” anlamında söylenir.

Âkıbet yar yolunda lrm,

Armağınım yoktur, candan ziyade

Andız: Selvi ağacı.

Anız: Tarlada kalmıő buğday saplarına denilir.

Ang: Tarla sınırı.

Aőmak: Hayvanın çiftleşmesi.

Aydınmak: Őikâyetçi olmak.

Azgan: Bir çeőit yırtıcı ot.

Ayırd etmek: Kavga edenleri ayırmak.

Bayda: Çelme

Belemek: Bebeği kundaklamak.

KIBRISLI TÜRKLER ARASINDA YAŞAYAN TÜRKMENÇE SÖZCÜKLER

Oruç Yıldırım tarafından yazıldı.
Cumartesi, 10 Eylül 2011 15:11 -

Belek: Kundak.

Berat: Bir kimseye herhangi bir orun verildiğini belgeleyen kâğıt.

Bişşi: Köylerde pişirilen bir tür ekmek.

Boşlamak: Peşini bırakmak, boş vermek.

Bürümcük: İpek.

Cıncırak: Tahtaravalli.

Cibbana çalmak: Alkışlamak. El çırpmaq.

Cümle alem: Herkes.

Çaltı: Diken.

Çelenç: Ev saçağı.

Çilte: Şilte.

Çimmek: Yıkanmaq.

KIBRISLI TÜRKLER ARASINDA YAŞAYAN TÜRKMENÇE SÖZCÜKLER

Oruç Yıldırım tarafından yazıldı.
Cumartesi, 10 Eylül 2011 15:11 -

Çingil: Üzüm salkımı.

Çomak: Ekin yığını.

Çört: Beceriksiz.

Değirmi: Yuvarlak.

Dibelik: Sonuna kadar.

Dilli düdük: Kaval, ney.

Dıkızlamak: Tıkıştırmak, sıkıştırmak.

Eylenmek: Gecikmek, beklemek.

Farımak: Vaz geçmek.

Fena bulmak: Kötüleşmek, yok olmak.

Garacocco: Antalya Yörüklerinin de "garacüccen" dedikleri, çörek otu.

Oruç Yıldırım tarafından yazıldı.
Cumartesi, 10 Eylül 2011 15:11 -

Gazel: Kurumuş sararmış yaprak.

Gaylolmak: Aslı “kail olmak” olan bu sözcüğün anlamı, izin vermektir. Aşağıdaki bir Yörük manisinde olduğu gibi:

Suya gider gaylolmaz anası

Turunç olmuş döşündeki memesi

Güman: Hal derman anlamına gelir.

Gubur: El yapımı, tek atımlık, ağızdan dolma tabanca.

Haçan da: “Ne zaman?” sorusu yerine kullanılan bir deyimdir. Anadolu’lu bir Türkmen ozanı olan Arif’in aşağıdaki şiirinde de bu anlamda kullanılır:

Almayı nazik soyarlar,

Altın tabağa koyarlar

Haçan da sırrımı duyarlar,

Arif olur ey Allahım...

KIBRISLI TÜRKLER ARASINDA YAŞAYAN TÜRKMENÇE SÖZCÜKLER

Oruç Yıldırım tarafından yazıldı.
Cumartesi, 10 Eylül 2011 15:11 -

Harnıp: Keçi boynuzu.

Harkıt: Köy evlerinin kapısı arkasına konan direk.

Hayf etmek: İlenmek, üzölmek.

Haylamak: Erkeğin cinsel ilişki kurması anlamındadır. TC Kültür Bakanlığı'nın yayınladığı bir Karacaoğlan şiirleri derlemesindeki şu şiirdeki anlamında kullanılır:

Kız sevdiğim adlarını,

Göremedim butlarını

İnce beyaz kollarını

Kız boynuma sardın bugün

Karacaoğlan haylamadan

Aşk deryasın boylamadan

Kavli karar eylemeden

KIBRISLI TÜRKLER ARASINDA YAŞAYAN TÜRKMENCE SÖZCÜKLER

Oruç Yıldırım tarafından yazıldı.
Cumartesi, 10 Eylül 2011 15:11 -

Ben payımı aldım bugün

Horanta: Eskiden adır halkı anlamına gelen bu kelime, sonradan Kıbrıs'ta kalabalık anlamında kullanılmaktaydı.

Huylanmak: Huzursuz olmak, kuŐkulanmak.

Irgalamak: Hareket ettirmek. (Bazı köylerde yorgalamak denir)

Irak: Uzak.

İptida: İlk nce.

İŞi duman olmak: Çıkmaza girmek.

Kadem: Ayak.(Kademhane: Ayakyolu, tuvalet)

Kadim: Eski

Kadimi: Eskiden beri.

Kalan: Bundan sonra.

KIBRISLI TÜRKLER ARASINDA YAŞAYAN TÜRKMENÇE SÖZCÜKLER

Oruç Yıldırım tarafından yazıldı.
Cumartesi, 10 Eylül 2011 15:11 -

Kanara: Mezbaha.

Karaçol: Kıbrıs'ta bu deyim ile yaramaz esmer delikanlılar adlandırılır ama Kozandağı Yörükleri'nin düşman hakkında söylenen türküleri bu adla isimlendirdiği biliniyor.

Karmakarış: Karışık demektir. Karacaoğlan şöyle diyor:

Kol kola olup il yaylaya göçünce

Göç göçe karışır, il karmakarış.

Kelb: Köpek.

Kelli: Bundan sonra.

Kıraç: Verimsiz toprak

Kırcı: Anadolu'da kar anlamında kullanıldığı biliniyor. Kıbrıs'a kar yağmaz ama Kıbrıslı Türkler, soğuk havayı kırcı diye betimlerler.

Kirkinci: Deve yavrusu.

Kocamak: İhtiyarlamak.

Oruç Yıldırım tarafından yazıldı.
Cumartesi, 10 Eylül 2011 15:11 -

Kopup gelmek: Koşarak gelmek.

Kurada: Bozuk, arızalı manasındadır. Ereğli'nin güneyindeki Beğdili obalarından birinde şöyle bir dörtlük varmış:

Elinde varsa iki kurada

Göçüp gitme sefil olma orada[3]

Kurd: Doğan Avcıoğlu, yalnız Oğuzlar'ın böceğe Kurd dediğini yazar.[4] Kıbrıs'ta da böcek denmez kurd denir. Zaten böcek diye bir sözcük de bulunmamaktadır. Böcü denilir.

Koşmar: Kertenkele.

Küpdüşen: Bir tür sinek, Tatarcık sineği.

Lenger: Kova.

Manca: Şekerle kavrulmuş buğdaydan yapılan bir yemek.

Mazı: Bir tür kokulu ot.

Meyil vermek: Aşık olmak.

KIBRISLI TÜRKLER ARASINDA YAŞAYAN TÜRKMENÇE SÖZCÜKLER

Oruç Yıldırım tarafından yazıldı.
Cumartesi, 10 Eylül 2011 15:11 -

Mundar: Pis.

Musaf: Kur'an.

Nice: Güya.

Örselemek: Ezmek.

Orman üzümü: Böğürtlen.

Palaz: Kuş yavrusu.

Paluze: Üzüm suyundan yapılan yumuşak bir tatlı... Anadolu Karatekeli Yörükleri'nde de şöyle bir atasözü varmış:

Rast gitmezse yiğidin işi

Paluze yerken gırılır dişi[5]

Peşenk gibi: Çok güçlü anlamına gelir.

Say: Toprak altından çıkmış büyük taş.

Seki: Düz ve yüksekçe yer, kaldırım.

Sekmek: Sıramak.

Selmin: Dokuma tezgâhında bezin sarıldığı ağaçtan aksam.

Senit: Hamur tahtası.

Seyrek: Peynir kurdu.

Suvarmak: Su içirmek.

Sğnmek: Snmek.

Sütleğen: Bir tür ot.

Őahbaz: İri yarı.

Őavk: IŐık.

Őavkarmak: IŐımak.

KIBRISLI TÜRKLER ARASINDA YAŞAYAN TÜRKMENÇE SÖZCÜKLER

Oruç Yıldırım tarafından yazıldı.
Cumartesi, 10 Eylül 2011 15:11 -

Talvar: Çardak.

Tat: Türkçe konuşamayan, kekeme.

Tavlanmak: Şişmanlamak, kilo almak.

Tepdili Şaşmak: Büyük şaşkınlığa uğramak.

Tebzermek: Islak birşeyin, suyunun süzülmesi.

Tey: Asma filizi.

Tez: Erken, hemen.

Tor: Peştemal.

Toru: Küçük çam ağacı.

Tülümbe: Bir tür ot.

Ucundan: Kıbrıslı Türkler bu lâfı, biteviye anlamında kullanırlar.

Ucumak: Usanmak.

KIBRISLI TÜRKLER ARASINDA YAŞAYAN TÜRKMENÇE SÖZCÜKLER

Oruç Yıldırım tarafından yazıldı.
Cumartesi, 10 Eylül 2011 15:11 -

Ufarak: Küçücük.

Uğra: Hamur açarken senite hamurun yapışmaması için serpilen un.

Utaşmak: Yetişmek.

Ülük: Emzik.

Yıldamcı: Her yıl doğuran inek.

Yuymak: Yıkamak.

Zayetmek: Yitirmek.

Zibil: Çöp.

Zıbın: Bir tür entari.

Bu kısa çalışma çerçevesi içinde aktardığım, Kıbrıs'ta hayatini henüz korumakta olan Türkmençe sözcüklerin ne kadarının, Türkmenistan'da yaşamakta olduğunu bilmek çok zor. Ne var ki, bu aktarılan listedeki kelimelerin önemli bir kısmının orada da tanıdık çıkacağından eminim.

Kıbrıslı Türkler'in ezici çoğunluğunun ataları, Oğuz ya da Türkmen diye anılan

KIBRISLI TÜRKLER ARASINDA YAŞAYAN TÜRKMENÇE SÖZCÜKLER

Oruç Yıldırım tarafından yazıldı.
Cumartesi, 10 Eylül 2011 15:11 -

insanlardı. Kimisi Bayat, kimisi Avşar, Beğdili, Kayı ya da Üreğir diye tanımlanmaktaydı. İran dağları, Anadolu yaylaları, Suriye çölleri ve Kıbrıs ovaları elbette ki onlarda önemli değişikliklere yol açtı. Atalarımız Türkmenistan'ı, Maveraünnehir'i Moğollar önünde terketmeğe mecbur olduklarında, İslâmı henüz tanımış, kendi eski Şaman geleneklerini sürdürmekte olan insanlardı. Aradan geçen altıyüz ile bin yıl arasındaki zaman, binlerce kilometrelik mesafe, katşılaşılan çok farklı kültürler, elbette önemsenmemesi mümkün olmayan farklılıklara yol açmıştır.

[1] - L. Ligetti, Bilinmeyen İç Asya, c. II, s. 219

[2] - Dr. Nazım Beratlı, Kıbrıslı Türkler'in Tarihi c.II / F. Sümer, Oğuzlar (Türkmenler) s.*** /

[3] - A. Rıza Yalgın, Güney'de Türkmen Oymakları****

[4] - D. Avcıoğlu. Türkler'in Tarihi c.I s. 393

[5] - M. Eröz, Yörükler s. 197